

Dvorimo ih vodom
premda česmu soriše
T.P. Marović

P ripremajući se pisati o dvojici hrvatskih filmadžija ili filmaša — Vinku Brešanu, mladoj redateljskoj zvijezdi, i nešto starijem filmskom kritičaru Vladimиру Tomiću, tj. o njihovom zajedničkom, možda čak i dogovorenem »slučaju«, prelistavao sam HEMBRU T.P. Marovića, jer ja vazda, prije pisanja za novine, prelistavam Marovića, zbog njezine žestine i aktualnosti, i tako sam listajući naletio na sintagmu LOVA STORY. Nju poruke, kažem u sebi. Tačno ovo je uistinu LOVA STORY ili PRIČA O LOVI, jer samo to može biti.

Nakon Drugog rata, umjetnici ma i onima oko umjetnosti bilo je više do slave nego do love, a sada im je, nakon (?) Domovinskog, više do love, naravno — i do slave im je i do love, ali ih gola slava, po svemu sudeći, ne bi zadovoljila.

Vinko Brešan

Za Nedjeljnu Dalmaciju od 8. studenog 1996. Vinko je Brešan sedam dana vodio dnevnik. Evo kako to izgleda, pod nadnevkom 29. listopada:

»Gotovo čitav dan sam se bavio nagradom Američke akademije — Oscarom... Naime, pročitao sam priopćenje Izvršnog odbora Hrvatskog društva filmskih djelatnika u kojem stoji da se to osmeročlano tijelo koje bira hrvatskog kandidata za nagradu Oscar nije odlučilo ni za jedan od tri predložena filma. Ni Nausikaja, ni Sedma kronika, ni Kako je počeo rat na mom otoku nisu dobili dovoljan broj glasova... Po mojem mišljenju katastrofalna odluka i za HDFD i za hrvatski film i za hrvatsku kulturu općenito... U tome izbornom tijelu sjedeći i odlučuju dvoje filmskih djelatnika koji su na žalost izravno zainteresirani, odnosno dvoje autora jednog od filmova. Oni nisu iskoristili zakonsku mogućnost da izaberu zamjenike ili da se suzdrže od glasovanja... Gotovo sam siguran da se taj par (s jednim autorom sam gotovo prijatelj) odlučio na taj potез iz ljubavi prema filmu, no potez je bio nesmotren i doveo je druga dva filma u neravnopravan položaj. Aako se netko žilavo bori za svoj film, onda se dogada i kontrareakcija drugih članova tog izbornog tijela i evo nam pat pozicije u kojoj nema kompromisa... HRVATSKA OVE GODINE NEMA FILM U KONKURENCIJI ZA OSCARA... Zbog svega toga, zajedno s Brunom Gamulinom, sastavio sam i predao pismo Izvršnom odboru... Na pismo smo stavili naslov PRIGOVOR.«

Kaže još, Brešan, 30. listopada: »Ne znači da bi i jedan od tri filma bio nominiran od strane Američke akademije, ali tko zna, možda bi netko od autora morao odijevati smoking.«

To bi bilo sve o ovoj temi, u Dnevniku za ND, ali je sličnu priču, nešto poslijе, Vinko Brešan ispriporadio na TV Motrišima, kada je dodao da nam ne bi pomoglo ni stvaranje kandidata, jer je prekoračen rok za prijavu za Oscara.

Pokušat će, sve to, komentirati:

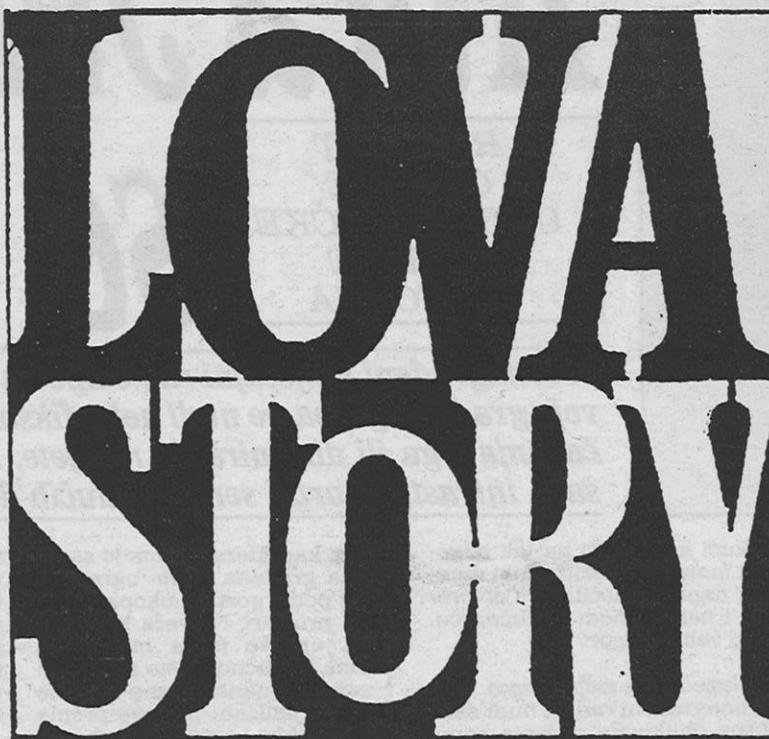
Najprije, s glasovanja Izvršnog odbora činjenice su, bez ikakve dvojbe, procurile jer Brešan ne spominje mogućnost da je većina članova toga tijela mogla glasovati protiv svih filmova, tj. da se nije dan ne pošalje u Ameriku. U tom slučaju bilo bi nevažno što su se dvoje iz Nausikaje opredijelili za svoj film. Ja, inače, užasno mrzim kada se u tekstu ne navode imena, ali ovdje je posve jasno da je riječ o muškarcu i ženi iz spomenutog filma, budući da su Brešan i Gamulin pisali protest. Rezultat je, znači, bio 3, 3, 2 ili 4,4. Pa što? Mi smo u Splitu, na festivalima kinokluba, imali tzv. autorski žiri sastavljen od autora svih prijavljenih filmova. Jedino se nije moglo glasovati za svoj film, što je normalno. Ako su pak propozicije HDFD-a takve da su i besmislice dopuštene, tada treba lomit (i sloboditi) HDFD, a ne dvoje smrtnika, koji su te propozicije (iz prevelike ljubavi) iskoristili.

Vladimir Tomić

Zatim, teško mi je prihvati da Brešan doista misli da svaka država, svake godine, prijavljuje svoj film za Oscara, a još teže — da bi drukčije ponašanje bilo katastrofalno. Sto se toga tiče autori Nausikaje pametniji su (i pristojniji) jer oni, za razliku od Brešana, nisu

SUPROTIVA

UZ PRIKAZIVANJE BREŠANOVOG FILMA »KAKO JE POČEO RAT NA MOM OTOKU«

*Meni ne pada na pamet mijenjati narod,
a hrvatskom se narodu Brešanov film svida.
Naučio se slušati i gledati ono što ne treba.
Naučio se šutjeti i kada ne treba, a sada se
uči smijati, makar na svoj račun. Valjda će
i za nj doći bolja vremena*

Piše: Ivan MARTINAC

zahtjevali da se presudi u nečiju korist.

Nakon nekoliko različitih, stotinjak puta emitiranih foršpana (predobjava, reklama) Brešanova filma na HTV-u, nakon tri-četiri dana prikazivanja po hrvatskim kinodvoranama i nakon pritisaka sa svih strana, Izvršni se odbor HDFD-a ponovno sastao, a Amerikanici su nam odobrili prekoračenje roka za prijavu. I, gle čuda! Umjesto da pobijedi *Kako je počeo rat na mom otoku* pobijedila je *Nausikaja* s barem pet glasova, što je izazvalo Vladimira Tomića da, u Globusu od 15. studenoga, objelodani svoj besmisleno-drski, bezočni (jer je protiv svakog mora) jer nagovara ljudi da pliju sebi u lice) APEL ekipe filma *Nausikaja*. POVUCITE SVOJ SRAMOTNO LOŠ FILM IZ KANDIDATURE ZA OSCARA, urlice Tomić, HRVATSKA ČE BITI ISMIJANA PRED ČITAVIM SVIJETOM.

Evo kratke, ali vjerodostojne montaže Tomićeva apela: Dok u Hrvatskoj počinje kinodistribucija Brešanove komedije, koja, po mnogima, obilježava stvarni početak, dan D mlađe hrvatske kinematografije, iz mračka se ponovno javlja avet *Nausikaje*... tog dilettantskog rada, nesretnog projekta koji bolje da nikada nije smisljen, a gura se u »konkurenčiju« za Oscara, što je sramota za ovu zemlju i uvreda za ukus i zdravu pamet njezinih građana. Odustanite na vrijeme od te sumanute i uvredljive oskarijade, poručuje Tomić autorma, producentima i umjetnicima uključenima u projekt *Nausikaje*. Nije sramota napraviti loš film, ali sramotno je promašajem mahati kao nekom trajnom vrijednošću. Zrelo razmislite i sami povucite *Nausikaju* iz sporne kandidature (poziva Tomić redatelja i producenta Vicka Ruića i producenta Željka Vukmirića) jer pojava Hrvatske iz *Nausikaje* najveća je sramota koju sebi na svjetskoj sceni možemo priuštiti!

Evo i mog komentara na Tomićev urlik. Sve je to taj čovjek, što se potpisuje kao filmski kritičar, izgovorio onima koji nisu odgovorni za odluku Izvršnog odbora, a o tom »mračnom i mutnom« tijelu nije rekao ništa, izim što je otvorio da je Nada Gačić, glumica iz *Nausikaje*, njegova članica. Gdje je, zaboga, poznati Globusov istraživački tim? Zar je problem doznati kako se zove muški Nau-

Elem, na početku filma, na jedan od naših otoka, stiže povjesničar umjetnosti Blaž Gajski, s namjerom da izvuče sina iz kasarne, koja je u svojevrsnu okruženju.

Predsjednik kriznog štaba, vođoinstalater Roko Papak, nagovara komandanta te iste kasarne, majora JNA Aleksu Milovanovića (ili Miladinovića) da se preda. I ostali ga, s improvizirane pozornice, nagovaraju.

Major je neumoljiv. Gajski pređe u pukovnika JNA, u pratnji otočana (koji pod uniformom vojnog policajca, 1991. govori slovenski) ulazi u krug kasarne, te na kamionu odvozi eksploziv, sina i još dvojicu vojnika, Makedonca i Siptara. Na samom kraju, iz kasarne pripucaju i ubijaju otočnog pjesnika, koji recitira najuzvišeniji hrvatski sonet, Matoševu 1909. (I Hrvatsku mi moju objesiše, ko lo-pova...) I to je uglavnom to. Da vidimo što je iza sadržaja.

O papcima i ljudima

Major je Alekса principijelan čovjek, ako ne računamo detaljic što živi s dvije Hrvatice, a i to može biti neki princip. Uključio se u hrvatsku zajednicu (što mnogi srpski oficiri nisu), vježba s otočnim body-bilderima (tjelograditeljima), voli lokalne kartaške igre, domaću hranu. Čovjek je bez mane, dovoljno osjećajan da se skoro rasplače na pjevanje o majci, ali se ne želi predati, pogotovo ne Roku Papku.

Cudi me da Miljenko Jergović nije reagirao na to prezime, kada se zna da su baš Sarajlije — one što su ih s brda ubijali zvali papci-ma.

Dakle, srpski je oficir čovjek načela s lijepim imenom i prezimenom (Srbici imaju groznih imena i prezimena).

I sredovječni gospodin iz kontinentalne Hrvatske ima lijepo i dobrojanstveno ime i prezime. Samo su otočani (a svi su otoci, kao što znamo, u južnoj Hrvatskoj) na ovaj ili onaj način — papci.

I telograditelji što izvode svoju baletnu točku su papci. I žena (domorotkinja) što muža-majora »mata« pasta-šutom i ružna ljubavnica, iz roda su papaka. I redikulozni pjesnik, koji posve neprimjereno krasnoslovio 1909. nekakvi je »andeoski« papak, a njegov ludi brat, koji prvi na otoku ukrade armijsku pušku, papak je iz »čistilišta«.

Možda malo pretjerujem. Možda ni Roko Papak, ni ostali, nisu baš papci, ali ne pripadaju ni grupi dostojanstvenih. Dostojanstveni su jedino: Major Alekса, Blaž Gajski, njegov sin-vojnik koji odbija pucati, te još jedan major (negdašnji načelnik doma JNA) koji se preobratio (i preobukao) u slikara. Krasan otok!

A publike se smije, aplaudira od prve majorove ekavice, čeka »bakalar i ljignje, trešetu i brišku« iz TV foršpana (što u filmu neće dočekati), publike se cereka iz tko zna kakvog protesta (o čemu ne želim nagadati). Rat je zaboravljen, kao da ga nikada nije ni bilo. Ratne, a pogotovo poslijeratne nepravde (evo, nagadam, iako je to posao drugih) potpuno su ga istisnule.

Epilog

Sve u svemu, *Kako je počeo rat na mom otoku* možda, ipak, nije antihrvatski (svjesno antihrvatski), ali je vrlo, vrlo nesmotren film, kojega nikada (ni u snu) ne bih prijavio za Oscara, niti pokazivao, ako je to ostvarivo, »velikom bijelom« svijetu.

A za tuzemstvo je, čini se, dobar. Neka ga cijela Hrvatska gleda. Neka se svi smiju, ako baš žele. Neka se smiju svi oni koji nikada neće doći do svojih najmilijih, do svojih kuća. Neka se smiju svi koji ne mogu vratiti svoje otkinute udove, ako će, uz takav gorak smijeh, preživjeti. Meni ne pada na pamet mijenjati narod, a hrvatskom se narodu Brešanov film svida. Naučio se slušati i gledati ono što ne treba. Naučio se šutjeti i kada ne treba, a sada se uči smijati, makar na svoj račun. Valjda će i za nj doći bolja vremena!

A gleda Brešanovih (Ive i Vinku) koji su toliko talentirani da znaju što rade, pitam se: zašto su upravo sada snimili ovaj i ovakav film?

Jesu li pioniri neke nove ere, nekog eksperimenta?

Jesu li na zadatku međuetničkih pomirbi?

Da budem iskren — ne znam!

Kada sve zbrojim i odbijem, rekaću bih da su ga snimili — radi smokinga i radi love...